

МОДЕЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ В ЗОШ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ**М.Є.Чайковський**

***Анотація.** Створено Модель соціально-педагогічної роботи в ЗОШ інклюзивної орієнтації, яка спрямована на використання технологій і методів трансформації інтегрованого навчання в інклюзивне.*

***Ключові слова:** модель, соціально-педагогічна робота, інклюзивна орієнтація, учні з особливими потребами.*

***Аннотация.** Создана Модель социально-педагогической работы в ОШ инклюзивной ориентации, которая направлена на использование технологий и методов трансформации интегрированного обучения в инклюзивное.*

***Ключевые слова:** модель, социально-педагогическая работа, инклюзивная ориентация, ученики с особенными потребностями.*

***Summary.** The model of socio-pedagogical work in secondary school of inclusive orientation directed on using of technologies and methods of transformation of integrated studies into inclusive one is created.*

***Keywords:** model, socio-pedagogical work, inclusive orientation, pupils with special needs*

Постановка проблеми. На сучасному етапі в Україні приділяють значну увагу створенню умов для входження дітей і молоді з особливими потребами в загальноосвітні заклади, їх нормальному розвитку й отриманню якісної освіти. Це знайшло найбільш яскраве відображення в Наказі МОН України «Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012 роки» [1] та Концепції розвитку інклюзивної освіти [2]. У наведених документах накреслені шляхи оптимальної організації навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітній школі і, зокрема, передбачено створення моделі інклюзивного навчання, розробку інноваційних технологій та критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими потребами.

Принагідно варто зауважити, що моделювання останнім часом стало ефективним засобом пізнання соціально-психологічної дійсності і невід'ємною складовою системних досліджень. Побудова моделей, які відображають властивості об'єкта дослідження і, відповідно, його призначення, є одним із принципів системного підходу до вирішення певної проблеми [3, с.84].

Виклад основного матеріалу. Педагогічне моделювання згідно матеріалу ВІКІПЕДІЇ – вільної енциклопедії – це “дослідження педагогічних об'єктів за допомогою моделювання понятійних, процесуальних, структурних, концептуальних характеристик і окремих «сторін» навчально-виховного процесу в межах топічно визначеного соціокультурного простору на загальноосвітньому, професійно орієнтованому або іншому рівнях” [4].

Вважають, що моделювання в педагогіці надає єдину реальну можливість дослідити педагогічні явища й відстежити характеристики, які відіграють визначальну роль у дослідженні [5]. Існує також твердження, що педагогічні моделі характеризують закономірні зв'язки і складні взаємовідносини суб'єктів і об'єктів навчально-виховного процесу й визначають інноваційний розвиток освіти [6].

Модель соціально-педагогічної роботи розглядають як сукупність теоретичних положень і технологій практичної діяльності. У межах медичної моделі інвалідності ця діяльність зводиться до підтримки людей з особливими потребами за допомогою медичних заходів та соціального захисту, а в межах соціальної моделі – до створення умов для максимально можливої самореалізації шляхом адаптації наявних стандартів суспільства до індивідуальних потреб цих осіб [7].

Незважаючи на актуальність і нагальну необхідність інноваційного розвитку вітчизняної освіти дітей і молоді з особливими потребами, поки що здійснюються лише наміри впровадження інклюзивного навчання (переважно дітей молодшого шкільного віку) в окремих загальноосвітніх школах України з вивченням, осмисленням і адаптацією досвіду, нагромадженого в країнах Західної Європи і США.

Зокрема, в рамках інвестиційних проектів створені моделі інклюзивних закладів освіти з можливостями включення всіх дітей з особливими потребами в середовище здорових однолітків та отриманням необхідної допомоги в навчанні [8]; визначені функції педагогічних працівників у рамках використання технологій інклюзивної освіти; з основним компонентом соціально-педагогічної

роботи названо формування індивідуальності та соціалізацію дітей з особливими потребами [9, С. 55]. Разом із цим, концептуальні положення моделювання соціально-педагогічної роботи в закладах освіти інклюзивної орієнтації з учнями старших класів, які мають особливі освітні потреби, поки що не стали предметом спеціального вивчення. Невизначеною залишається роль корекційного педагога в наданні необхідних послуг молоді з особливими потребами на етапі вибору професії і підготовки до вступу у ВНЗ.

Виходячи з наведеного, поставлена мета:

- теоретично обґрунтувати Модель соціально-педагогічної роботи в ЗОШ інклюзивної орієнтації.

Завдання :

- виділити ключові напрями діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу;

- визначити технології і методи трансформації інтегрованого навчання в інклюзивне.

Особливість моделювання соціально-педагогічної роботи полягала в орієнтації на заклади освіти з певним досвідом інтегрованого навчання й чіткими намірами впровадження інклюзивного навчання. Тому ключова ідея полягала у виборі оптимальних напрямів і технологій трансформації інтегрованого навчання в інклюзивне з переважним спрямуванням зусиль на досягнення успіхів учнями старших класів з особливими потребами. Запропонована «Модель соціально-педагогічної роботи в ЗОШ інклюзивної орієнтації» (рис. 1) демонструє індивідуальну траєкторію розвитку учня з особливими потребами в процесі навчання і виховання з послідовним проходженням адаптації, інтеграції, соціалізації та самореалізації за умови раціонального застосування цілеспрямованих технологій і методів соціально-педагогічної роботи. Принципову відмінність «Моделі...» складає створення умов для безперешкодного доступу до освіти всіх дітей з особливими потребами, незалежно від фізичного стану. Ця відмінність включає не лише наявність архітектурної безбар'єрності, стандартного пристосування навчальних і допоміжних приміщень і забезпечення технічними засобами навчання, але й активне виявлення бажаних продовжити навчання в ЗОШ серед учнів закладів освіти закритого типу і учнів індивідуальних форм навчання з уточненням їхніх потреб у соціальних послугах і визначенням необхідних пристосувань навчальної бази до індивідуальних потреб потенційного поповнення контингенту.

При визначенні основних акцентів соціально-педагогічної роботи ми виходили з розуміння, що впровадження інклюзивного навчання неможливе без чіткого усвідомлення колективом сутності й переваг інклюзії в здобутті освіти людьми з особливими потребами. Тому одним із основних завдань соціально-педагогічної роботи було спрямування зусиль на радикальні зміни філософії і політики навчально-виховного процесу, набуття навиків виконання нових ролей і функцій суб'єктами освітнього простору в процесі професійної діяльності; формування інклюзивної компетентності педагогічних працівників – уміння виявляти у дітей з особливими потребами труднощі в навчанні спілкуванні, пов'язані з вадами здоров'я, визначати потреби в корекційних послугах і володіти навиками їх здійснення в процесі проведення уроку; надавати допомогу в соціальній адаптації серед ровесників, володіти різноманітними й динамічними засобами підтримки для досягнення фізичної і соціальної близькості учнів з особливими потребами і здорових однолітків; модифікувати навчальні матеріали й адаптувати методики навчання до індивідуальних можливостей сприйняття і засвоєння знань учнями з особливими потребами. Важливим наслідком цієї роботи передбачається формування ставлення колективу закладу освіти до учнів з особливими потребами як до повноцінних членів учнівської спільноти, здатних за певних умов досягти поставлених цілей. Для ефективної реалізації технологій соціально-педагогічної роботи пріоритет належить створенню колективу односторонців з обов'язковою участю всіх у реформуванні школи як єдиного цілого, взаємодією фахівців у наданні навчальних послуг, налагодженням постійно діючої системи підвищення інклюзивної компетентності учасників навчально-виховного процесу, включаючи учнів старших класів і допоміжний персонал, інтенсивною і безперервною підготовкою педагогічних працівників у питаннях розробки й адаптації навчальних матеріалів до специфічних потреб учнів, створенням оптимальних умов для спілкування і формування в учнів досвіду стосунків у соціумі, адаптації до соціального середовища, налагодженням співпраці з вищими навчальними закладами інклюзивної орієнтації в питаннях забезпечення наступності й безперервності навчально-виховного і реабілітаційного процесу. У здійсненні необхідних перетворень в ЗОШ у моделі важлива роль належить командній роботі вчителів, психолога, соціального педагога та інших спеціалістів (за потреби) в діагностиці, спрямованій на визначення соціально-психологічного стану учнів з особливими потребами, вивченні їхнього сімейного виховання; прогнозуванні особливостей соціалізації на основі оцінки позитивних чи негативних сторін соціальної ситуації в сім'ї і в школі, що впливають на розвиток та здатність продовжувати навчання.

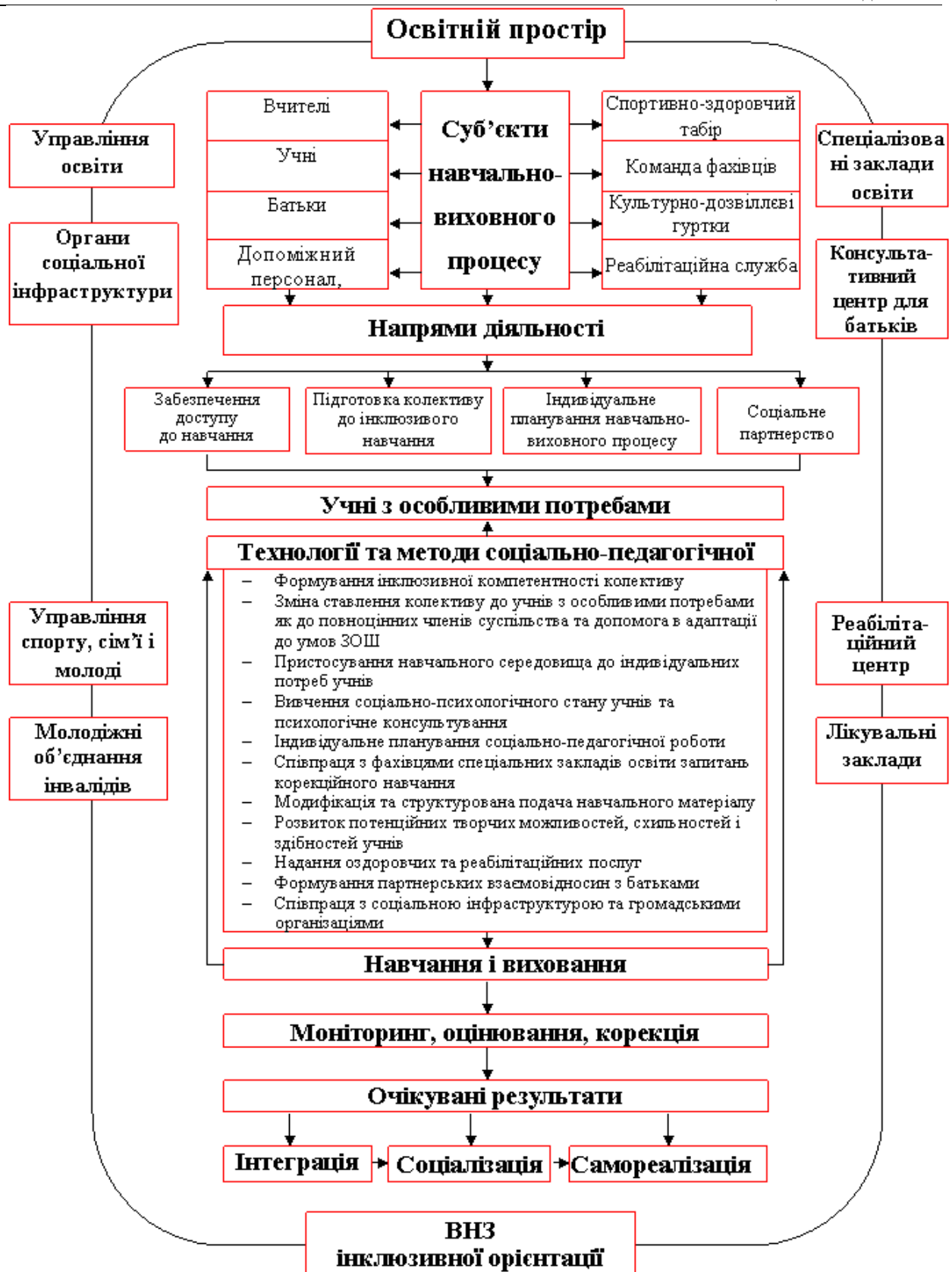

Рис.1 Модель соціально-педагогічної роботи в ЗОШ інклюзивної орієнтації.

За результатами діагностики вирішуються питання індивідуального планування психолого-педагогічного супроводу навчання з урахуванням навчальних потреб, схильностей, здібностей і необхідності корекційно-реабілітаційної допомоги. Команда фахівців бере безпосередню участь у здійсненні необхідних перетворень у закладі освіти у зв'язку з впровадженням інклюзивного навчання.

Це стосується формування інклюзивної компетентності членів колективу, координації взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу, налагодження соціального партнерства. Значна роль відведена розвитку потенційних творчих можливостей, здібностей і схильностей учнів, формуванню якостей особистісної самодіяльності засобами спеціально розроблених психотренінгів, здійсненню диференційованої професійної орієнтації з залученням до цієї роботи викладачів ВНЗ, налагодженню тривалих позанавчальних контактів учнів і студентів з особливими потребами для подолання нерішучості у виборі професії та адаптації до умов навчання у ВНЗ. Належне місце відведене партнерській взаємодії з батьками, органами соціальної інфраструктури та громадськими організаціями в соціальному вихованні учнів з особливими потребами, суть якого полягає не лише в досягненні соціальної орієнтації, але й в набутті здібностей соціального функціонування, в тому числі у розвитку таких якостей, як милосердя і співпереживання, а головне – потреби і здатності до такої діяльності на практиці. Забезпечення всіх напрямів діяльності передбачається внутрішньою і позашкільною підтримкою з боку керівництва школи, місцевих органів освіти, чіткою позицією влади у ставленні до інклюзивної освіти і можливістю гнучкого використання наявних ресурсів.

Висновки. Таким чином, розгортання ефективної соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими потребами вимагає від суспільства створення мережі закладів освіти інклюзивної орієнтації, наділених потенціалом подальшого інноваційного розвитку в напрямі трансформації в інклюзивні заклади. Особливість моделювання соціально-педагогічної роботи в ЗОШ інклюзивної орієнтації полягає в послідовному проведенні заходів із забезпечення вільного доступу до навчання всіх дітей незалежно від стану здоров'я, формування інклюзивної компетентності колективу, включаючи здорових учнів і допоміжний персонал, подолання внутрішніх бар'єрів для трансформації інтегрованого навчання в інклюзивне та спрямування навчально-виховного процесу на досягнення учнями оптимального рівня соціалізованості, самовизначення у виборі подальшого життєвого шляху, фізичної та інтелектуальної зрілості.

Література

1. Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012 роки : наказ Міністерства освіти і науки № 855 від 11.09.2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/4828
2. Концепція розвитку інклюзивної освіти [затверджена наказом міністерства освіти і науки України № 912 від 01.10.2010] [Електронний ресурс]: – Режим доступу : http://firstedu.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=177:2011-01-18-20-35-33&catid=7:osv&Itemid=31
3. Гришин А.В. Системний аналіз – діалог с ЭВМ в исследованиях международных отношений / А. В. Гришин, Н. М. Никольский. – М. : Международные отношения, 1981. – 319 с.
4. Педагогічне моделювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/>
5. Додатко С.О. Моделювання в педагогіці : точки відліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intelektinvest.org.ua>
6. Цимбалару А.Д. Моделювання інноваційного освітнього простору загальноосвітнього навчального закладу: наукові підходи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
7. Особливості соціальної підтримки дітей та молоді з обмеженими функціональними можливостями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws>
8. Школа інклюзивна, благородна... [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://svitlytsia.crimea.ua/index.php?section=printable&artID=7871>
9. Колупаєва А.А. Здійснення процесу оцінки та розробки індивідуального навчального плану / А.А.Колупаєва, Ю.М. Найда // Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навч.-метод. посіб. / [за заг. ред. Л.І. Даниленко]. – К. : 2007. – 128 с.